

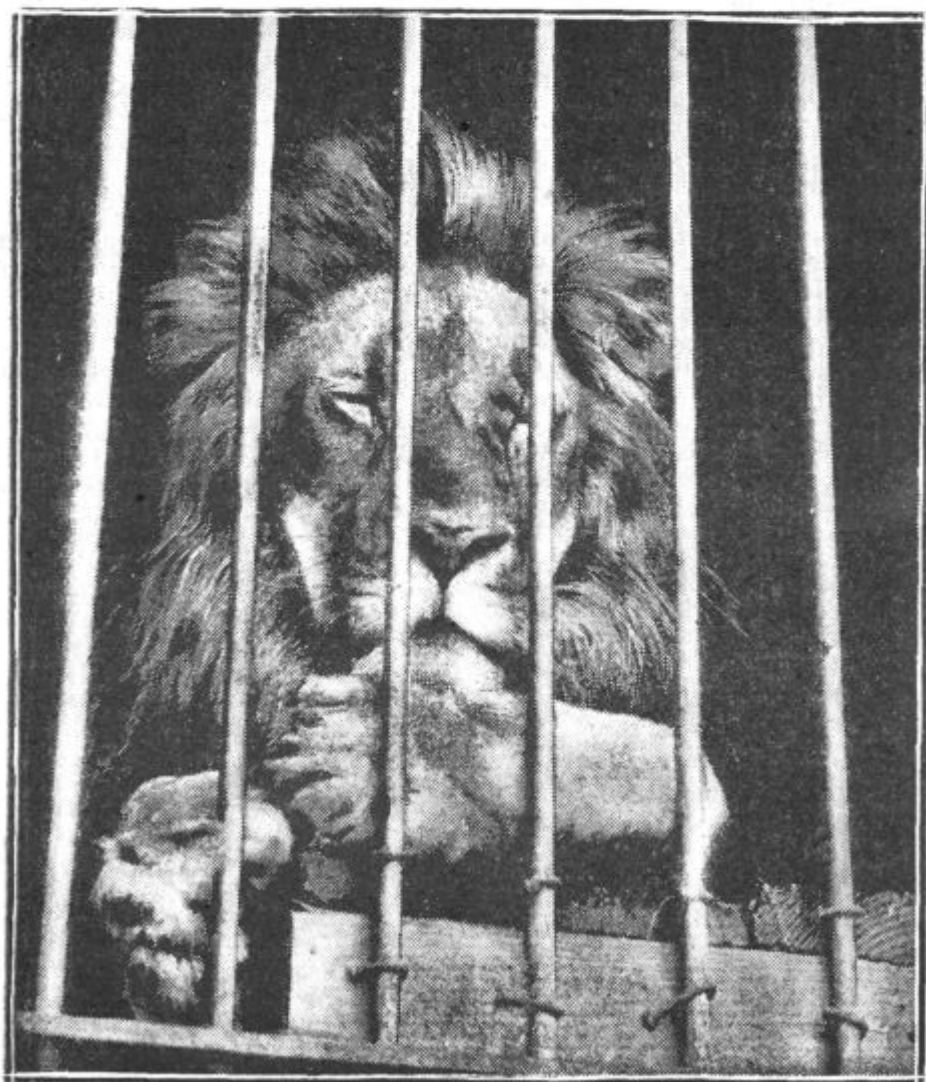
ŽIVLJENJE IN SVET.

Tedenska priloga „Jutra“

Štev. 39

V Ljubljani, dne 8 oktobra 1927

Leto I.

Anton Kristan:

Ameriški vtisi.

VIII.

Racionalizacija trgovine. — Statistika mezd. — Delavske unije. — Klubi.

Od marca l. 1922 deluje v Ameriki zavod »Marchants Service Bureau«, ki se peča z najrazličnejšimi vprašanji trgovine.

Kot temelj dobičkanosnega dela se označuje izšolanje spretnih in sposobnih prodajalcev. Zares se je zadnja leta prodajanje v trgovskih lokalih dokaj pomenostavilo, ker se je silno razmnožilo število onih predmetov, ki se prodajajo v zavitkih, steklenicah, dozah — skratka: povsem adjustirani. Vendar se smatra, da je poglavitna teža trgovine v pravilnem *prodajanju*. Poznavanje blaga je Američanom podrejene važnosti.

Marchants Service Institut pošilja posebne potovalne učitelje, ki seznanjajo trgovce z najnovejšimi metodami in z novimi izkušnjami. Sestavili so statistiko, ki je dognala, kako porabi prodajalec svoj delavnik. Tole pravi:

10% gre za nepotrebno govorjenje, 30% za hojo, 15% za lenuharenje, 15% za delo v skladiščih, 15% za urejevanje in pospravljanje, 15% za prodajanje.

Pravo udejstvovanje prodajalca zavzema šele sedmi del njegovega delavnika. Prodajalec tedaj porabi toliko časa za prodajanje kakor za lenuharenje.

Tudi so statistično ugotovili, kaj in v kolikih odstotkih je krivo, da se trgovini odtujijo odjemalci. Dognali so, da je poglavitni vzrok v trgovini zaposleno osebje in sicer:

Zaradi malomarnosti 23,5%, zaradi zmot 9%, zaradi goljufije 9%, zaradi vsiljivosti 8%, zaradi predrznega obnašanja 8%, zaradi nepotrebne počasnosti 6,5%, zaradi nezadostnega poznavanja blaga 3%. Potemtakem je za 67% odgovorno osebje.

Racionalizacija je — kakor vse kaže — strašna stvar. Racionalizacija naj povzdigne promet, zniža stroške — vse pavze, vsi odmori naj se črtajo. Človek posluj kakor stroj! Večje plače uslužbencev in cenejše blago imajo izvor v napačno oziroma neproduktivno porabljenih minutah.

Taka je in taka hoče biti Amerika!

Mednarodni delavski urad v Ženevi je nedavno sestavil *statistiko delavskih mezd*. Indeksove številke življenskega stanja so iznašale v drugem polletju l. 1926: v Zedinjenih državah ameriških 175, na Angleškem 172, na Švedskem 171, na Holandskem 171 in v Nemčiji 142. Kakor je videti, so stroški življenskega vzdrževanja — izvzemši Nemčijo — v evropskih državah zlate valute precej enaki nivoju Zedinjenih držav. Zasluzki delavcev v Angliji, na Švedskem, v Nizozemski in Nemčiji pa iznašajo jedva tretjino oziroma četrtino tega, kar dobe delavci v Zedinjenih državah ameriških. Tedenska mezda zidarja znaša v USA 72 dolarjev, v Londonu 20 dolarjev, v Stockholmu 20 dolarjev 16 centov, v Amsterdamu 15 dolarjev 36 centov in v Berlinu 14 dolarjev 40 centov. Železolivar prejema tedensko v Filadelfiji 46 dolarjev 50 c., v Londonu 16 dol. 15 c., v Stockholmu 13 dol. 20 c., v Amsterdamu 11 dol. 20 c. in v Berlinu 10 dolarjev 80 c. Mizar dobiva tedensko v Filadelfiji 65 dol., v Londonu 20 dol. 10 c., v Stockholmu 15 dol. 60 c., v Amsterdamu 13 dol. in v Berlinu 11 dol. 70 c.

V teh številkah človek, ki jih zna čitati, veliko vidi. V prvi vrsti pač odgovor na vprašanje: Ali je za povzdigo splošnega gospodarskega stanja potrebno, da dobe delavci za svoje delo kar najboljše plače?

America — docet!

Ameriške *delavske Unije* niso strokovne organizacije v našem srednjeevropskem smislu. To so nekakšne korporacije, ki so si s svojim delom ter dolgoletnim obstojem pridobile v gospodarskem življenju veliko moč in imajo ogromna materialna sredstva.

Postati član ameriške delavske Unije je zelo težko, našim ljudem skoraj nemogoče. »Unijsko« delo je dobro plačano, mezde se ravnaajo po posebnem dogovoru in unijska podjetja so povsod na dobrem glasu. Med našimi delavci pa Unije niso priljubljene: čul sem najrazličnejša mnenja o unijskih uradnikih, češ, da so birokratje in bogve kaj še. Prepričati se, kajpak, nisem mogel več

nego o tem, da naši strokovnjaki, zavodni delavci, res ne morejo postati člani Unij in delajo v rudnikih nekako kot — skebi, stavkokazi ali kaj podobnega. Plače neumijskih delavcev so seve precej drugačne od plač, ki jih navaja statistika mednarodnega delavskega urada. Čemu Unije tako nerade sprejemajo oziroma zakaj odklanjajo sprejem novih članov, zlasti evropskih priseljencev? Navajali so mi mnoge vzroke, med njimi, da so hezanesljivi, da bi utegnili škodovati pri raznih glasovanjih in odločitvah, ker ne poznajo navad v deželi, dalje, da niso dovolj izobraženi in podobno. Vstop priseljencev, ki bi mogli samo ovirati delo Unij, se v glavnem ne želi zaradi tega, ker je treba za članstvo v delavski Uniji znatno več delavskih izkušenj, nego jih imajo kmetiški sinovi iz evropskih držav, ki niso preje nikoli slišali o strokovni organizaciji ter so še preveč podvrženi konfesionalnim in drugim vplivom.

Dejstvo pa je, da ameriške delavske Unije nimajo umevanja za vse tiste naloge, ki so bistvo naših srednjeevropskih strokovnih organizacij, katere z vso ljubeznijo in energijo vzgajajo novo sprejete člane in jih seve prav rade sprejemajo.

Družabno življenje v ameriških vele mestih se razvija v klubih. Kdor ni včlanjen v tem ali onem klubu, je precej osamljen. Klubi pa so zelo številni. Framazoni imajo ogromno organizacijo. Nekatere lože so zase, druge so v zvezi z ostalim svetom. Tudi delavci in kmetje so člani raznih lož.

V Evropi poznajo ameriško družabno organizacijo »Rotary International«, ki jo je ustanovil Pavel P. Harris, odvet-

nik v Chicagu. »Rotary« je po svojem bistvu organizacija, ki naj po ameriško izravnava velika nasprotja. Obogati sebe in služi hkrati drugim! Iz tega gesla je nastala fraza: »High ethical standards in bussiness and professions« (Visoki etični principi v trgovini in obrti). Ta organizacija zapoveduje svojim članom, da se morajo vsaj enkrat na teden sniti in se porazgovoriti o temeljnih načelih organizacije.

Ustanovljena je bila 25. februarja l. 1905 v Chicagu. Danes obstoji v 42 severoameriških državah 2600 klubov. Razširila je svoje delovanje tudi preko meja Zedinjenih držav ameriških. Njene veje segajo celo v Evropo. Nedavno se je vršil v Pragi internacionalni kongres te organizacije.

Američani so dovezetni za vse novo in bizarno, za vse ekscentrično in doslej še neznano. Človek strmi ob navdušenju, ki ga vidi n. pr. ob boksarskih nastopih. V Chicagu je gledalo 160.000 ljudi orgije boksanja. Dva moža se pretepata, bijeta, tolčeta (to se imenuje »boj za svetovno prvenstvo«) in stotisoči, da, milijoni so, ki z naslodo poslušajo ne samo v areni, marveč celo v radiju udarce, stok, vzklike, ploskanje, pritrjevanje in vpitje. Kako vneti so pri tem ljudje in kako sodelujejo, priča dejstvo, da je ob nedavni rokoborbi med Tunneyem in Dempseyem v Los Angelesu dvanaajstim ljudem nehalo utripati srce. Umrli so od silnega vznemirjenja . . .

Tiste ure, ko se je vršilo to medsebojno pretepaštvo, ki je prineslo zmagovalcu 1 milijon dolarjev, premagancu pa pol, je bil ves promet od železnice do telefona, brzojava in radija v službi boksarske publike.

Da, »America docet...«

Ob desetletnici boljševiške revolucije

Koncem oktobra in prve dni novembra l. 1917 je dobila komaj par mesecev trajajoča ruska revolucija, stremeča po demokratizaciji Rusije v smislu parlamentarizma, svobode in stare tradicionalne kulture, dramatičen zaplet. Ruskega državnega krmila so se polastili komunisti ali »boljševiki«. Usoda je začela pisati Rusiji najtemnejše in najbolj krvave strani njene zgodovine, ki so spomnile ljudstvo časov Ivana Groznega ali dobe tatarskih navalov. Zmaga antantnih držav na zahodu in boljševiška revolucija na vzhodu — to sta dva največja zgodovinska dogodka v Evropi od l. 1914 sem. Boljševiška revolucija je še danes živ, »aktualen« problem. Ob desetletnici velikega preokreta prinašamo dve razpravi, ki skušata pojasniti nekatere mračne strani ruskega upornišva.

Oskar Hudales:

Ruske kmečke revolucije.

(O predhodnicah boljševiške revolucije).

1. Kako so nastale kozaške naselbine.

Revolucijsko gibanje ruskih kmetov se je pričelo tako rekoč že v začetku 17. stoletja. Po smrti carja Fedora Ivanoviča so fevdalci izvolili za carja znanega Borisa Godunova. Pod njegovo vlado so se šele pokazale prave posledice fevdalizma. Izbruhnila je strašna lakota. Pripoveduje se, da so ljudje jedli človeško meso, (kakor l. 1921—23.) Graščakov-fevdalcev pa to ni motilo, da ne bi bili kmetov še bolj izkoriščali. Naposled so si kmetje pomagali tako, da so kljub vsem prepovedim pričeli zapuščati svojo gospodo in bežati. Organizirale so se oborožene tolpe takih beguncev. Vešče so se skrivale v ogromnih gozdovih, tako da so bile carske trupe brez moči proti njim. Kmetje, ki so bili bolj podjetni, so zbežali popolnoma na jug moskovske države, v gubernije Orjol, Voronež, Cernigov, Rjazan, Tula, Kaluga itd. Ta del ruske zemlje je bil pokrit z ogromnimi lesovi ki so nudili naravno obrambo pred Tartari, kateri so češče vpadali v Rusijo ter ropali in odvajali sužnje. Na tem mestu ne moremo prezreti zgodovinskega dejstva, da so podobno trpeli tudi naši jugoslovenski kmetje: z ene strani izkoriščanje plemstva in klerusa (samostani), z druge pa roparski napadi Turkov.

Zgoraj navedene gubernije so v tistem času stoprav pričeli naseljevati. Delavcev je bilo malo. Ondotni posestniki so pribežnike radi sprejemali in jih manj izkoriščali, hoteč jih kar najbolj navezati nase.

Mnogi pribežniki pa so bili še bolj drzni. Pretolkli so se skozi nepregledne gozdove in se naselili na širnih stepah. Tu so bili varni pred preganjanjem. Naleteli pa so na novo težavo. Vedno so bili v nevarnosti pred roparskimi tolpami Tatarov ki so blodili po stepah, iskajoči plena. Zato so se ruski naseljenci organizirali tako, da je polovica njih stala na straži, druga pa je obdelovala polje. V gozdovih je bilo obilo divjačine, v Donu in njegovih pritokih pa mnogo rib. Tako so bili dani pogoji za obstoj. Red pa se je dal vzdržati zgolj z vojaško organizacijo in strogo disciplino. Tu vidimo nastanek proste kozaške naselbine. Vendar so kozaki vedno sanjarili o tem, da bi se kot svobodni ljudje vrnili v staro domovino. Moskva je spo-

znala, da so ji kozaki nevarni, pa jim ni mogla mnogo storiti. Vplela jih je v boje zoper rimske Tatare in jih na ta način izrabljala. Hkrati je povečavala njih število, pošiljajoč med kozake navadne in politične zločince. Ta dvorezna politika ni imela uspeha. Kozaki so bili zaradi moskovske politike vojaško čedalje močnejši, a Moskve vendarle niso ljubili.

Prav v času, ko je lakota v moskovski državi dosegla višek, se je med kozaki razširila vest, da izvoljeni car Boris Godunov ni pravi car, marveč samozvanec. Pravi car se skriva med kozaki. Prestol bi šel prav za prav Dimitriju Ivanoviču, sinu Ivana Groznega, ki pa je že pred 10 leti skrivnostno izginil. Vladno poročilo je sicer trdilo, da se je pri igranju smrtno ponesrečil, toda ljudstvo je pripovedovalo, da ga je umoril Boris Godunov. Skratka: nihče ni vedel nič zanesljivega, kaj čuda torej, da so preprosti kozaki verjeli, da Dimitrij živi. Kmalu se je oglašil mladenič, ki je bil podoben po obrazu, rasti in starosti sinu Ivana Groznega. Kozaki so ga brž oklicali za pravega carja. Tako se je bila sprožila kozaška revolucija. Kozaki so se nadejali, da se bodo mogli po vstoličenju tega Dimitrija prosto vrniti v staro domovino in živeti svobodno življenje. Tudi gladujoče ljudstvo v moskovskem carstvu je čakalo odrešenika, ki naj strmoglavi Borisa Godunova. To odrešenje mu je svitalo v osebi Dimitrija in pa v pokretu kozaških revolucionarjev.

2. Prva kozaška revolucija.

(Pseudo - Dimitrij. — Vasilij Ivanovič Šujski.)

Tekmec Borisa Godunova Dimitrij se je pojavil najprej med zaporoškimi kozaki, pozneje pa v Kijevu. Kijev takrat še ni spadal v moskovsko carstvo, marveč pod poljsko-litavsko državo. V Kijevu so živeli številni ljudje, ki so zbežali pred Godunovim. Ti pribeženci so z veseljem sprejeli novega carja in prestopili k njemu. Pa tudi poljski fevdalci so ga bili veseli in so ga takoj podprli. To pa radi tega, ker so hoteli s kozaško revolucijo razširiti svojo oblast in imetje na škodo Moskve in potisniti mejo proti vzhodu. Poljski veleposestniki so namreč prav takrat preživljali težko krizo, ki jih je silila, da si iščejo novih posestev. Proti jugu so se lahko širili zgolj najbogatejši, zakaj na ondotnih posestvih je bilo treba vzdrževati močne in

dobro oskrbljene trdnjave, ki so branile imetje pred tatarskimi vpadi.

Ni tedaj pravilen nazor nekaterih, zlasti ruskih zgodovinarjev, ki trde, da je bil krivi Dimitrij le orožje v rokah litavsko-poljske države. Poljski veleposesniki-plemiči so ga podpirali le v toliko, kolikor so videli v njem svojo korist. Dimitrijeva prava moč je bila v kozakih, ki so se hoteli svobodno vrniti in prosto ostati v stari domovini, takisto tudi v masi po Moskvi izkoriščenega ljudstva.

Nazovi- Dimitrij ni zmagoval naglo, vendar pa na primeroma lahek način. Strelci Borisa Godunova so se rekrutirali iz malih ljudi, samih nezadovoljnih. Prav tako je bila Godunovljeva konjenica sestavljena iz malih posestnikov, ki so bili po svojem premoženju enaki raznim kozaškimi atamanom. Kaj čuda tedaj, če so se oboji — strelci in konjenica — kmalu pridružili revolucionarjem. Borisu Godunovu so ostali le še najeti nemški vojaki, ki pa niso mogli dolgo kljubovati vstašem. Po vseh zapuščen se je Boris Godunov zastrupil, njegovo družino pa so vstaši ubili.

Takoj po prihodu v Moskvo je lažni Dimitrij izdal ukaz, s katerim je nekoliko umilil t. zv. »kabalo« (suženjstvo dolžnikov). Mimo tega je Dimitrij odpravil tudi razne odredbe Borisa Godunova radi preganjanja pribežnikov. Dovolil je vsem kmetom, ki so zbežali, da lahko ostanejo nepreganjani ondi, kjer so se naselili. Veleposestnikom ta odredba ni bila všeč, zlasti ker so se bali poljskih trgovcev, ki so prišli z Dimitrijem v Moskvo. Le-ti bi jim utegnili odvzeti monopol na inozemsko blago, ki so si ga bili pridobili s krvavo vojno, katero je pred stopetdesetimi leti vodil z Novgorodom ded Ivana Groznega, Ivan Vasilevič. Zato so bojarji in trgovci pričeli agitirati zoper Dimitrija, ki je bil katoličan. Izdal se je tako, da ni držal ruskih praznikov in postov. Agitacija je bila lahka, ker je bilo sovraštvo do katoličanov v Rusiji tako razširjeno, da pravoslavni vernik n. pr. ni smel jesti s katolikom iz iste sklede . . . Poljski vojaki ki so prišli takrat v Moskvo, so ropali in morili, kolikor so le mogli. Vse to je umelo plemstvo izrabiti ter je pripovedovalo neukemu ljudstvu, da je pripeljal Dimitrij tujce zaradi tega v deželo, da upelje katoliško vero.

To je pomagalo. V noči dne 17. maja 1606. je izbruhnila vstaja. Voditelj zarotnikov je bil bojar Vasilij Ivanovič

Šujski, ki je bil enkrat že obsojen na smrt, a ga je Dimitrij pomilostil. Z oboroženo tolpo je vdrl v Kremelj. Ubili so Dimitrija in sežgali truplo, kosti pa so položili v top in jih izstrelili. Ljudstvo je v resnici mislilo, da gre za rešitev pravoslavja, v resnici pa je šlo za interese plemstva in veletrgovcev.

Šujski pa pri bojarjih ni bil posebej priljubljen, ker je svoje dni na dvoru Ivana Groznega pomagal »trebiti« bojarje. Po uspelem puču pa so ga vendarle skupno s trgovci izvolili za carja. Pokazal pa je, da ni sposoben za vladarja. Bil je kakor Boris Godunov posebljena moč bojarstva in trgovstva, toda med obema je bila velika razlika. Godunovo delo je šlo v pozitivno smer, medtem ko je šlo delo Šujskega v negativno. Godunov se je vsaj trudil, da bi omejil brezmejno izkoriščanje kmečkega ljudstva in vzpostavil v državi nekak red. Šujski tega ni storil. Z nekim ukazom je zopet podelil bojarjem pravico, preganjati pobege kmete. Bil pa je vrhu vsega še neznačajan. Nekoč je na željo Godunova izjavil, da je pravi Dimitrij mrtev in da je sam videl mrtvo njegovo truplo. Po zmagi nazovi Dimitrija pa je dejal, da je bil pravi car. Po smrti lažnega Dimitrija je dal odpreti grob po Godunovu usmrčenega malega Dimitrija itd. Lagal je vedno. Zgoraj omenjeni njegov ukaz o preganjanju ubeglih kmetov pa ni imel uspeha.

(Konec prihodnjic).

○ ○ ○

X. Y.:

Duh in obličje boljševisma*.

Založba Amalthea je nedavno izdala knjigo o ruskem boljševismu. Pisatelj René Fülöp - Miller ji je dal naslov: »Duh in obličje boljševisma, predočitev kulturnega življenja v sovjetski Rusiji in njega kritika.*

Knjiga se deli na tri dele. V predgovoru pravi Fülöp - Miller: »Boljševizem so doslej smatrali kot izključno politični problem. Ali to, kar se danes dogaja v Rusiji, je prevažno za naš čas,

* Ilustracije k temu članku smo morali iz tehničnih razlogov odložiti za prihodnjo številko.

* René Fülöp Miller: Geist und Gesicht des Bolschewismus, Darstellung und Kritik des kulturellen Lebens in Sowjet - Russland. Mit 500 Abbildungen, Amalthea - Verlag, Zürich - Leipzig - Wien.

da bi bila potrditev ali odklonitev prepuščena politikom. Kajti če potrdimo ali odklonimo boljševizem, tedaj potrdimo ali odklonimo evropsko kulturo sploh. Kar je bilo od nekdaj smisel vseh človeških stremeljenj, za kar so se misleci vseh časov vedno znova borili, vse to lahko boljševizem, kakor sam zatrjuje, izpolni, takoj in brez odlašanja. Spričo tako velike naloge je seveda potrebna resna in znanstvena kritika . . . Čeprav ta knjiga moče izreči dokončne sodbe o dogodkih v Rusiji — kajti ali moremo po izkušnjah desetih let pravično presoditi načelo, čigar posledice segajo nemara v tisočletja? — pa bo vendar skušala iztrgati boljševizem utilitaristični politični kritiki in ga označiti kot to, kar je v resnici, namreč kot usodepolni problem naše celotne kulture.«

I. DEL.

Kolektivni človek.

I.

Stara ljudska legenda, ki je bila že dolgo časa pred rusko revolucijo razširjena med ruskimi kmeti, pripoveduje o bližini časa, ko bo zagospodovala nad Rusijo »žival brez imena«, ki je zaradi tega brez imena, ker obstoji iz nešteti množic. Sedaj je tu, ta »žival brez imena« in je osnovala svoje kraljestvo: neosebna množica gospoduje nad Rusijo. Masa je najbolj važen pojav, ki ga je ustvaril boljševizem. Naj se vali kakor ogromno pravljico bitje skozi ulice velikih mest, zdaj veselo mrmrajoč, zdaj rjoveč od besnosti, ali naj se komodno utabori na enem izmed širokih trgov, da se navžije solnca, življenja in svoje prekipevajoče moči, vedno utonejo v nji mnogi tisoči izoliranih osebnosti, iz katerih obstoji. Nič več ne spoznamo preprostega delavca, vojaka, stenografa, študenta, malega pijonirja; izginiti so v velikem, orjaškem organizmu in en sam bobnajoč glas, nerazumljiv in strašen kakor elementarno bučanje, je pogoltnil posamezne klice, vse vesele ali jezne besede posameznikov.

Kdor lahko vzdrži onstran območja te mase — tujec ali neorganiziran posameznik — nemara občuti, da so tudi tu ljudje, vendar pa hkrati topo zasluti v njih neko novo bitje. Kajti tuj je glas, ki doni iz človeškega grla, tuje premikanje, ki se trga iz tega mnogoudnega orjaškega telesa. Kot nov sovražen pojav ga občuti posameznik; zaveda se, da ga

pošast danes še trpi, da pa ga utegne preje ali pozneje s preračunano gotovostjo uničiti.

Nekoč je masa obstojala iz mnogih neoboroženih individuov, ki so bili vsi izročeni njeni slepi »anarhistični« usodi na milost in nemilost. Zdaj so zavedno združeni v maso, vzbujajo strah in so močni. Tajnost njihove moči je organizacija; v njej je nova blaženost, s katero lahko postane človek gospodar nad življenjem.

Samo v Rusiji so mogli spoznati poslednjo skrivnost edino mogoče odreditve: da človeštva ne vodi razvoj duše k pravemu preporodu, marveč da se da blaženost doseči edinole z mehanično in vnanjo, aditivno zvezo vseh posameznikov v organizaciji.

Samo po takih sovrstnih in sočasnih funkcijah se lahko združijo mnogi v višjo enoto: v marširanje, sočasno korakanje, združeno hura-vpitje, veselo petje v zboru, združen napad na nasprotnika; to so življenski pojavi, iz katerih naj bi izšel preudaren, novi človeški tip. Vse pa, kar posameznike loči med seboj, predvsem torej »duša«, je tej višji evoluciji napoti in se mora odstraniti. Mesto notranjega človeka mora zavzeti »veličastni vnanji človek«, mesto duše torej organizacija. Kajti le, kar je mehanično organizirano, ima realiteto, moč in trajnost; le mehanizem sam je zanesljiv. Samo »kolektivnemu človeku« gre kraljestvo bodočnosti, samo on bo mogel vladati v njem »tisoč let dolgo.«

Neorganiziran posameznik, ki ga vdvajajo osebne skrbi in ki boleha za nejasno čudežno stvarjo, imenovano »duša«, ki trpi od zla, izvirajočega iz prokletstva polnih, individualističnih časov, ne bo imel dostopa v kraljestvo bodočnosti. Čudno je to srečanje na pragu časov: tu še individuum, ki bo jutri mogoče samo še strašilo premagane dobe, onstran, samo dva koraka daleč in vendar že na drugi strani, pa tisto močnejše novo, ki je izvoljeno, da odreši posameznika.

Za sedaj učinkuje »kolektivni človek« kakor bitje iz pradavnega časa: s težkimi koraki buta ob tla in se vali skozi ulice, tuli in divja kakor ogromna pražival. Kolektivni človek se vadi v primitivnih gibih, kakor so bili tudi na prvih razvojnih stopnjah posameznega človeka: v korakanju in kričanju.

Prvi maj je njegov praznik, nekakšen rojstni dan. Tedaj je njegov naivni način gledanja najbolj očiten.

»Rdeči trg« je bogato okrašen s cveticami, jelkovimi vejami in neštetiimi rdečimi zastavami in zastavjicami. Sredi trga so razvrščene različne igrače: ogromne lutke, lokomotive, parni kotli in turbine iz papirja. Vzburkan in prevzet od veselja cepeta kolektivni človek s svojimi tisočimi nogami in vzklika: »Hurá, hurá!« Nenadoma preneha, se ozira okoli, motri ogromne figure iz lepenke ali iz blaga in nabasane s slamo. Spozna, da imajo lutke obraze tujih državnikov in kapitalistov. Besneč se zapodi proti njim, potegne iz njih slamo, drži jih v premnogh iztegnjenih rokah in vriska, pijan od zmage. Pogosto obesilo figure; razjarjena »masa« jim nalepi v usta dolg rdeč jezik, ali pa jih svečano sežgo. Vse to se izvrši z naivno grozovitostjo divjakov ali otrok. Do poznega večera se veseli na Rdečem trgu: ko postane truden, zadone s tribun megafoni z znaki »konec«, masa se vrača in se vleže k počitku v svojih deset tisoč postelj.

Masa pa ni vedno tako veselo razpoložena. Če je razdražena, razširja že sam njen pojav strah in grozo. V takem momentu so tisoči posameznih bitij orjaško telo ki se zvija v srdu in jezi. Ko postane srdit, je kolektivni človek zares mogočen; boj je element, v katerem je najmočnejše njegovo pravo bistvo.

Težko je iz teh prvih življenskih izrazov kolektivnega človeka že sedaj sklepati, kakšen bo poznejši razvoj. Nehote se moramo vprašati, ali utegne postati ta »kolektivni človek« višje bitje in ali je v resnici določen, da postavi nove vrednote v zgodovini. Trenutno, ko ga vidimo še na prvih stopnjah njegovega razvoja, zaman iščemo »kolektivni mehanizem«, ki naj po zatrjevanju boljševikov najsijajneje nadomesti dušo posameznika. Zelo malo čutimo njegove pozitivne stvariteljske zasnutke, ki so kriterij za presojanje njegovega zgodovinskega poklica.

(Dalje prihodnjic).

Pierre Magard (Paris):

Med afriškimi levi.

Članek, ki ga danes priobčujemo, nam je poslal za »Življenje in svet« francoski raziskovalec Afrike g. Pierre Magard, ki živi sedaj v Parizu. Avtorjevi so tudi posnetki. Afriški zapiski g. Magarda bodo izšli v posebni knjigi. Prevedli smo po rokopisu in rade volje priobčujemo poglavje o levih, ker smo prepričani, da bodo naši čitatelji z veseljem čitali spomine prvega lovca na leve, ki se je oglasil v »Življenju in svetu«. Uredništvo.

Brez dvoma je lev zaradi svoje moči, gibčnosti, drznosti in močnega zaupanja vase kralj zveri — roparic. Vzlic temu pa se tudi temu mogočniku često primeri, da mora klavrno uteči, kadar se mu postavijo v bran taki nasprotniki, kot so bivoli, rinocerosi, da, celo afriška divja svinja, čije močni čekani in krepka postava premagajo tudi levjo silo.

Na svojih potovanjih in lovih širom Afrike — na vzhodu in na zapadu ter v osrednji Afriki — sem imel češče priliko, opazovati boje med temi zverinami. Le-ti bodo pač prvi med mojimi lov-

skimi spomini. Potrudil se bom, da seznanim ž njimi čitatelje, ki jim ni bila dana sreča, da bi sami spoznali skriv-

Pierre Magard, pisec našega članka.

nosti pragozdov in njih nepopisno bujnega življenja.

V suhem letnem času se zbirajo na obalah Charija, tiste velike reke, ki teče od juga na sever in se slednjič izgubi v jezeru Tschad, številne skupine najrazličnejših zverin, ki se prihajajo semkaj napajat. Sloni, rinocerosi, nilski konji, bivoli, levi, panterji in razne vrste antilop oživljajo — mimo nič manj zanimive flore — rečne in jezerske obale,

kanov iz pragozda do drobnih insektov, čijih vgrizi povzročajo bolečine ali celo smrt. Z druge strani pa je tu za mladega moža pravo ognjišče zdravja in si.e; v večni nevarnosti in sredi bujne prirode mu jeklene mišice in duh postaja neustrašen; telo dobi prožnost in prilagodljivost. Pa ga tudi ni boljšega sportnega terena nego so afriški pragozdovi. Moraš plezati po drevju, preskakovati jaruge in luže, preplavati

Na mrtvem »kralju zverin« — levu.

ki dosežajo obronke velikega pragozda. Tu se razvijajo med živalmi dramatični boji za obstoj, v katerih gre vedno le za življenje ali smrt.

Vsako noč se oglašajo najrazličnejši glasovi. Raskav krik panterjev se izgublja v otožnem, nekoliko pritajenem zavijanju rečnih konjev, ki ob večerih ostavljajo vode in iščejo po močvirnih obrežjih travo, ki naj vsaj malce potlaži njihov nenasični glad.

Ob takih večerih smo radi posedali okoli ognja in poslušali glasove zverin. Trenutki, ki jih človek nikdar ne pozabi. Vsak grm v bližini, vsako drevo, vsaka senca čuva svoje skrivnosti pod vesoljno zaščito globoke afriške noči. V tej samoti se počuti posamezen človek tako skrivnostno - plaho, kakor da bi ga nekdo ogrnil z mrtvaško tančico. Tu pod drevesi ne smeš misliti na to, da bi v sili klical druge na pomoč. Če čuješ svoj glas, ti jame še bolj upadati pogum in moči ti nagloma pešajo. Lovec ali raziskovalec, ki je ostal sam v samoti afriške noči, se mora vsekdar zagnati le na obrambo, ki jo ima sam pri roki. A sovražnikov je nešteto: od veli-

manjše reke; moraš si iztesati splav, da prideš naprej po vodi. Boj zoper ovire zahteva od človeka ogromno napora.

Moj zvesti Makoto, krasen tip rase Jacoma, in jaz sva sedela nekega večera pri ognjišču, na katerem se je cvrl »cigissi«, manj znana vrsta glodavca, ki je včasih 15 kg težak in zelo spominja na ameriškega »agoutija«. Tedajci se oglasi zategnjeno rjovenje, ki je prihajalo od obrežja Charija.

»Bivol!« je dejal tovariš.

Urno sem zgrabil dvocevko, medtem ko je Makoto obesil na roko svojo karabinko (to vrsto starega orožja je zanesel v Afriko Napoleon, ko se je mudil v Egiptu). Potihoma, da ne bi vzbudila pozornosti, sva zavila k reki, čije levo obrežje je ležalo kakih 50 korakov od najinega taborišča.

Tukaj se je nudil prizor, kakršnega človek celo v Afriki redko doživi. Stoprav 15 let pozneje sem videl nekaj podobnega na obali Koulountoja.

Na tem mestu je reka tako ozka, da se v lepi mesečni noči vidi vse, kar se dogaja na drugi obali. Tisti večer je

svetila polna luna in sva lahko opazovala sleherni kretnjo zajetnega bivola, ki je prihajal z nasprotne obale k vodi. Bivol je stopil k reki, v kateri so se bliščale na gosto posejane zvezde. Odganjal je z jezikom muho tse-tse, ki ob takih večerih rada napada živino in se je oziral proti gozdu. Šele ko je žival

v smeri proti goščavi, kamor se je skrila »kralj zverin«. Sredi poti pa mu je skočila nasproti več levov. Napad se je izvršil z neverjetno naglico. Bivol se je zrušil na tla in se skušal trenutek nato še enkrat otresti napadalcev. Ves napor je bil zaman. Pred nami se je dogajala drama afriškega gozda. Tu v divji pri-

Bivolov konec.

spoznala, da ji trenutno ne preti nevarnost, je jela hlastno piti vodo. Požirki so bili dolgi in močni. Tedajci pa se je zgodilo nekaj nepričakovanega: kakor bi trenil, se je pojavila v prostoru dolga in bliskovito nagla sivkasta masa ter se je v paraboli vrgla na bivola, ki se je prestrašeno sesedel.

Ali presenečenje je trajalo komaj hip. Z enim samim skokom se je vrgel bivol pokoncu. Skušal se je otresti sovražnika, ki mu je tičal na hrbtu. Hotel se je vreči ž njim k bližnjemu drevesu, zakaj po razlagi mojega tovariša imajo bivoli navado, da se v nevarnosti vržejo z napadalcem vred h kaki pečini ali drevesu, pritisnejo sovražnika k steni in ga ondi zmečkajo.

Bil je lev. Dejal bi, da je bil izkušen borec, zakaj moral je uganiti bivolove namene. Urno je skočil z nasprotnika ter popihal, preden je bivol pridrvel k drevesu. Bivol se je brž obrnil in zdirjal

rodi, ki ji je smrt in življenje isti prirodni zakon, ni bila prav nič pretresljiva.

Bivol je bil izgubljen. Nič ga ni moglo rešiti. Levi so se s slastjo zagrizli v njegov zajetni vrat in ga raztrgali. V mesečini sva videla kri, ki je obilno vrela iz raztrganih žil. Debela glava se je raztegnila po tleh. Levi so bili polni zmagoslavja.

Z Makoto se nisva mogla vmešati v to dramatično borbo. Najine puške niso nosile tako daleč. Morala sva se zadovoljiti z opazovanjem. Čez dobro uro so ostali za bivolom le neznatni ostanki.

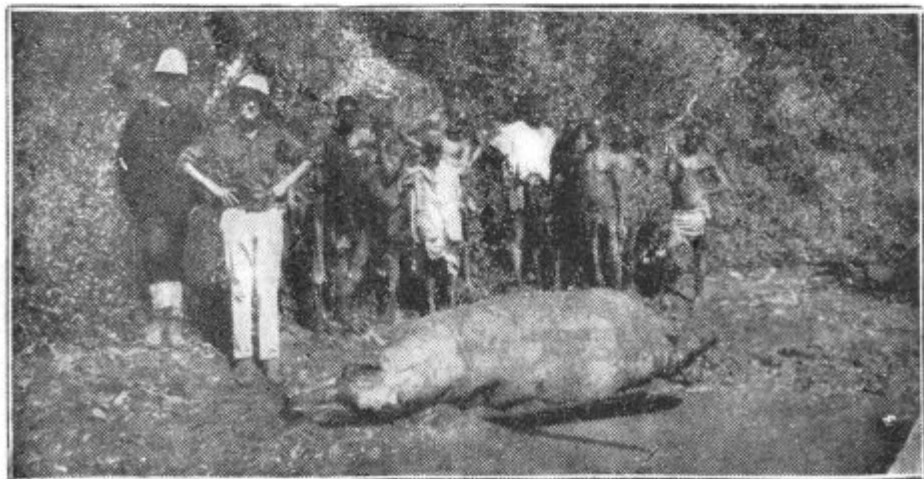
V tem primeru pa ni odločevala moč dveh nasprotnikov. Odločilo je število. Beg prvega leva je bil najboljši dokaz, da »kralj zverin« ni nepremagljiv vladar afriškega živalskega sveta. Le vzajemni pomoči levov gre hvala, da se češče rešijo pred močnejšimi nasprotniki.

V Mauritaniji sem imel priliko opazovati boj med levom in divjo svinjo. Bil je viharen dan; čez planjave je vel znan mauritanski veter, ki je močan kakor saharški samun. Skril sem se za velikansko mravljišče in opazoval na skrivaj boj, ki se je pravkar razvil med levom in divjo svinjo. Bil je še zanimivejši nego boj med levom in bivolom, zakaj nasproti sta si stala slabotna divja svinja in »kralj puščav«.

Počenjen za mravljišče sem opazoval, kolikor se je le dalo, ker mi je nosil veter v obraz neznosen prah in mi polnil z njim ušesa, oči in usta. Boj se je vršil v precejšnji razdalji, tako da sem se moral poslužiti daljnogleda. Zdaj pa zdaj so mi oblaki prahu docela zagrnili pogled. Najprej sem videl, kako divja svinja riže po pesku in meče v zrak cele oblačke prahu. Očividno je iskala koreninic. Te zveri se v Mauritaniji pogosto vidijo in zaradi tega lovca ne zanimajo toliko kot redkejšje živali. Že sem hotel kreniti naprej, kar opazim, da se je v bližini divje svinje pojavila velika rjava silhueta. Z bliskovito naglico se je izvršil napad na svinjo. Veter se je medtem malce umiril in se mi je nudil jasnejši pogled. Bil je velik lev. Kako prekanjena je ta zverina, pričuje to, da je bil naokrog popolnoma gol prostor: nikjer grmička ali drevesa, kjer bi se bil napadalec lahko skril. Lev se je moral tedaj vleči na tla in se plaziti po rumenem pesku kakor kača. Le tu in tam je kaka ožgana puščavska rastlina markirala pusti prostor. Čeprav opazovanje zaradi precejšnje oddaljenosti ni bilo lahko, sem vendar sledil posamez-

nim fazam tega zanimivega boja. Divja svinja je najprej odskočila k velikemu mravljišču, instinktivno sluteč v njem barikado. Lev se je na vso moč pognal kvišku, a je skočil nekaj metrov naprej od mravljišča. To napako je izrabila svinja za to, da se je z zadnjim delom zarila v mravljišče ali pa nemara v luknjo, kakor jih rade delajo divje svinje v pustinski pesek. Lev je skočil ob stran in je jel divje rjoveti. Najbrž je hotel na ta način preplašiti svojo žrtev. Ali svinja očividno ni izgubila korajžje. Izprožila je strašno čeljust z dolgimi čekani proti nasprotniku in čakala udarca. Trenutek nato se je zakadil lev naravnost v svinjo; le-ta pa je spretno prestregla njegov udarec s svojimi čekani, ki so ga prvi hip odbili. Tedajci je lev udaril svinjo po hrbtu s svojo moččno šapo, čije udarec je čisto smrtonosen. Divja svinja ni omagala. Z novo močjo je zarila čekane v leva. Sigurno so mu prodrli v telo. Lev je malce zbežgan odstopil in nato zopet naskočil. Tudi zdaj ni imel pravega uspeha. Divja svinja je še vedno tičala na pol v luknji in molela sovražniku nasproti glavo z odprtimi čeljusti, pripravljena vsak hip za nove boje.

Lev je nekaj trenutkov stopical okoli svinje, nato pa je klavrno popilital in se zaril v enega tistih jarkov, ki jih izkoplje v puštinjah deževje. Sovražnika sta očividno čakala drug na drugega. To mi je podžgalo zvedavost. Po velikem oviniku, da me ne bi ta ali ona zver opazila, sem se skušal previdno približati zverinjemu bojišču. Posrečilo se mi je priti zadaj za mravljišče v tako pozicijo, da

Po lovu kraj pragozda.

bi utegnila moja puška — če bi mi bila dana izredna lovska sreča — zadeti oba rivala, ali pa vsaj leva. Čeprav imam oster pogled in sem zmerom gledal v ono stran, kjer sta tičala sovražnika, me je čakalo veliko presenečenje. Ko sem izza termitskega gradu previdno pogledal na bojišče, ni bilo več niti leva niti divje svinje. Kako in kam sta neki izginila? Sta-li nemara opazila mene, skupnega sovražnika s puško in jo popihala vsak na svojo stran?

Pozorno sem preiskal zverinje bojišče in opazil v bližini svinjinega zavetišča nekoliko krvavih sledov. Luknja je bila komaj meter široka. Svinje ni bilo nikjer. A njeni koraki so se v pesku dokaj dobro poznali. Vodili so k majhni rečici, pritoku Senegala. Zdaj sem zasledoval leva. Njegovo sled je bilo že težje najti, zakaj levje šape se ne udirajo v pesek. Šel sem po neki stezi par sto metrov daleč, kar pridem na nekoliko mehkejši teren. Tukaj se je steza izgubila med skupino drevov, rastočih na izsušenem, vendar pa še blatnem dnu nekdanjega velikega jezera. Tu so se levje šape že dobro poznale in sem jih lahko sledil vse do mesta, kjer je poganjala visoka trava. Ondi sem stopal počasi in previdno, preverjen, da lev ni daleč od tega mesta. Nisem se motil. Kakih 50 ko-

rakov naprej sem opazil v travi neko temno maso. Ali je bil lev?

Plazil sem se kakor kača, skrbno pazječ, da ne vzbudim levje pozornosti. Prišel sem na 15 korakov blizu. Lev je ležal v globoki goščavi, kamor niso mogli prodreti solnčni žarki.

Zdajci je dvignil glavo. Videl sem, kako so se mu krčile mišice. Oči so mu sevale v besnem sovraštvu. V njih je ležala groza. Mežikal je s trepalnicami in stezal vrat, kakor da bi hotel vsak trenutek skočiti pokoncu. A vendar ni skočil. Lahko sem mirno nameril vanj puško, zakaj »kralj zverin« je bil v položaju, kakor se redkokdaj primeri lovcu na leve. Medtem ko sem mu že koval usodo, so mi hodile po glavi misli: Ubo-ga žival, kako močna si! Ko bi umela svojo moč dobro izrabiti!

Čeprav sem imel pomisleke, ali naj ubijem zver, ki se ne more braniti, me je vendar redka prilika zapeljala. Komaj je puška počila, že je klonila mo-gočna, plemenita levja glava.

Čul se je zategnjen glas. Nato hropenje. Kmalu je »kralj zverin« poginil. Stopil sem k njemu in zaril prste v bujne grive. Čutil sem še lahne, pojemajoče krče. Vrgel sem preko trupla nekoliko vej in se napotil v bližnjo vas.

Ost:

Z mojimi očmi . . .

III.

Bavarsko - Saksonsko.

To je še ostanek izza šolskih klopi, od onih ur, ko smo se pod težo petice učili o lepotah tega sveta — torej iz ur zemljepisnih. Poteklo je od tistih časov mnogo let, a ostal sem zemljepisju zvest — s to razliko, da gledam prelepi svet z lastnimi očmi, ne z očmi gospoda profesorja geografije, ki ga je zrl navadno s hladnimi očmi klišeja v geografskem kabinetu... Taka je ta reč... Zvečer stopim na Dunaju na Westbahnhofu v poln vlak, ki pelje proti Linzu, Passau, Kelmorajnu. Dolga je vožnja... Kaj bi hitel... Pa si rečem: Tam, kjer se bo v prvem jutru pokazalo, da je lepo, tam izstopim. Saj je vseeno. Pa pride Passau... Jutro je, vlak stoji in vse je še v spanju, polspanju... Na postaji zajtrkujem, pa zelo originalno. Ves bufet obstoji iz majhne

mize, nekaj skodelic, žličk in natakarja, ki so mu noge močno podobne turškim sabljam. Originalen možak je. Vse popotnike nagovarja z enotnim pozdravom »Herr Reisender« In čudno; na tej mali mizi, na bufetu se pojavlja vse, kar človek poželi: Konjak je in čaj, celo citrona in sendvič - razglednica z znamko... Natakar posluhuje ves vlak, prodaja, izmenjuje valute, o še več, celo zavore z napisi smeri vlakov vleče... »Nach Köln!« — K vsemu pa srečno pot, »Herr Reisender«... Potem se vlak odpelje...

★

Nato krenem v mesto. Vedno je čuden občutek, če prideš v tuje mesto, ko še spi. Kot nepoznan, nepričakovan gost hodi človek po ulicah, kakor da bi bil vdrl v stanovanje, kjer ni nikogar doma. Jaz, gospoda, sem vdrl v speči Passau...

Vse je pod pajčolanom spanja. Blaženo starinsko bogastvo stolpičev, hiš, mostičkov in mostov. Vse je že »bivše«. Vse je nekako v nadstropjih, ulice in mesto... S tretjega gledate doli na strehe ostalih dveh. Takoj zjutraj se markantno vidi samo eno: obilo gostiln... Bogme, v Passau-u jih je še več, mnogo več nego v Ljubljani. Ob Dunavu pa stoji magistrat. Občinski očetje so ob vodi... Takoj zraven je birtija in še ena na desni, za žejna grla o priliki vročih debat v občinskem svetu.

★

Vse je nekako čudno... Dejal bi: premešano, zmešano, prismuknjeno... Ne zato, ker nisem ponoči spal v vlaku, ne. Toda vsi prehodi iz stroge katedrale v starinsko stransko ulico in spet pogled na trgovino s klobasami — vsi ti prehodi so urni — skočni — vse je na kupu... Tam stoji spet starodavni vodnjak, nato obrežje, Dunav, Inn, Ilz... Kar tri reke... Dunav je tu in tam samo par metrov širok, stisnjen med stale, uklenjen...

Na sploh je mnogo zelene lepote, mnogo stolpov in tri reke. Tako-le en dan, en sam dan, od vlaka do vlaka, je lepo v Passau-u. Ljudje se poznajo med seboj in se pozdravljajo. Za tujcem pa se vsak, ozre, češ: kaj neki pa ta počenja pri nas!... Mahnem jo s počasnim korakom tja, pod kamenitim težkim obokom ven iz mesta. Takoj za vratmi, za obokom je konec mesta — tam se stekajo reke, izlijavajo, objemajo... Od tod, ležeč na zeleni trati, gledam zidovje in starino... Poldan je; v zraku, ob reki je polno mušic. V stolpih zvoní. Ko se vračam, hité Passaučanke s svojih poslov. Koraki odmevajo in vrata stanovanjskih hiš se zapirajo za njimi. Ena gre pred menoj in se ozira. Svetle lase ima in nogavice, zvite v zvitek do čevlja. In gole noge, lepe noge... Ko pride do vrat, ujame moj pogled na teh nogah in se zasmeje. Izgine... Pa še enkrat odpre vrata in še enkrat zasmeje...

Po obedu, med katerim sem zamakal vse dvomljive dobrine kuhinje rdečelase krčmarice s tankim pivom, grem in kupim na stojnici pred cerkvijo podobno sv. Antona Padovanskega in sliko Lurške Matere božje. Ona, ki je nosila nogavice v zvitek je bila podobna tej Madoni. Plavolasa lepota. Sv. Anton pa gleda melanholično... O Padova, o

Lurd, o Madona s Passau-a... Zbogom... Zgodaj zjutraj me pozdravi mož v črni obleki in nogami kot kruta damaščanka na peronu passauskega kolodvora, velikí bufetčik, z intimnim pozdravom: »Guten Morgen, Herr Reisender«... Pa pije kavo in on si nadeva medtem ovratnik in kravato, ki je bila pred dnim časom čisto bela... Zdravo, Passau, bufetčik in Madona...

IV.

Regensburg-starodavni.

Za oknom mojega kupeja teče turška sablja: »Angenehme Reise, Herr Reisender!« Potem ga vlak prehití. Tako! Spet je za menoj dan... Od včeraj do danes je bila prebrana stran — sedaj sem odprl novo, nepopisano... Nov dan, nov kraj in bogsigavedi kaj bo tam... Tako je, če je človek na poti, tako je, dokler je mlad... Ko jo zasuče vlak v ovinek, bi se mi hotelo zakričati tja v odmikajoče se stolpe Passau-a: — Zdravo, vi stari dečki, vi piškavi kujoni, vi ostanete tam, kjer ste že sto in več let — jaz pa hitim, hitim naprej za zagonetko... Nov dan, novo pričakovanje... Pa ne samo pričakovanje, zakaj moj list ima glavo, ki se ji pravi Regensburg!...

★

Ko smo se pripeljali v Regensburg, je bil svetel solnčni dan, kakor v protest zoper ime: Regensburg. Spet mestece, lično in starodavno. Le tramvaj je nov. Hiše so prepleskane, ceste počiščene. Bila je še zgodnja ura, pred osmo in vse je hitelo po poslih na trg, z eno besedo, vse se je sukalo in gibalo... Halo!... Res je, spomnil sem se... Treba je pisati karte s pozdravi. Ob zajtrku poleg dišeče kave se to lepo opravi. Kar v prodajalno po razglednice! Prodaja mi jih stara, zdrava mama... — Ko je kup končan, jo vprašam: Koliko časa je treba, da si tujec ogleda mesto?... Pa je menda še nihče ni vprašal o tem: presenečena strmi vame in pravi: »Eine Woche!« Jaz imam v žepu več vodnik po regensburških ulicah in vem, da traja taka reč en sam dan, kvečjemu dva. Dam se prepričati, da je katedrala čudovita, samostan in magistrat pa sta nepopisno zanimiva...

★

Pa je res Regensburg, če že ne čudovit, pa vsaj zelo zanimiv, ves ličen kot igrača, ki jo poklanjamo otrokom o Bo-

žiču. Mikavna provinca je Regensburg. A bil je nekoč prestolica... no, od tega je že zelo dolgo...

★

Hodim po ulicah, srečujem se spet z Rimljani, z njihovo Porto Praetorijo. Strela jih ubij, spretni dečki so bili; tabla v muzeju pove o Vespazijanu, in pa o tem, da je bila tam štacionirana prva kohorta Canatencev. O, Regensburg... Tam kjer šepčejo danes zaljubljeni parčki, šušljajo in se poljubljajo, je stalo debelo in močno obzidje. Tam je tekla sestra aristokratije cesta Vie Appie — Via Claudija Augusteana... Kako?!... Zid je zid!... Dolgčas?... Kdo je rekel to?... Postavim ga pred svoj rapir in bo obdan z mojim večnim prezirom!... Stara cesta je ta Via Augusteana, dobra, mila. Zdaj o polnoči vzdihujejo ob njenih alejah trubadurji in se vojskujejo — s stražnikom...

★

Stoj! Le počasi! Odkod vem to?... Da, vzdihujejo in se vojskujejo!... Taka je ta reč: na trg pridem... na nekakšen trg! Tam je spomenik, nekak Ludvik — sicer pa. saj je vseeno... In

katedrala — rotiška... No, no... jo oglejmo... Tam policaj... Ljubeznivo se smehlja... Hahaha, gospod tujec, kaj čedno je pri nas, kaj!... Pa ga vprašam o tem, o onem... Ni v službi, pravi, da pojde z menoj, če želim... On sam ni iz Regensburga, temveč iz Nürnberga. Sploh pa se zanima za »Fremdenverkehr«... Tako sem dobil dečka — spremljevalca v lepem kostumu... pa hodiva in dečko razlaga...

★

Razlaga o zaljubljenih na »Via Augusteani«, o bitkah, o racijah in o zaostrenih situacijah na klopcah o polnoči po tistih alejah... »Kaj zato,« pravi, »saj je neumno kontrolirati krila. Toda služba je služba, in veste, človek bi rad prišel naprej«... »Zadnjič,« pravi, »mi je dal nekdo tako klofuto, ko sem zapisoval dekleta, da sem imel tri dni klavir v glavi«... So ist das Leben! — Živel Wachtmeister Trommer!...

Ko je poldan, greva na obed v restavracijo »Pri Pavu«. — Wachtmeister ima popoldne službo... Naroči mi, da si ogledam magistrat in Walhallo, pa zvečer spet magistrat — magistratno klet namreč...

Pierre Loti:

Zid tam preko.

Prav zadaj na dvorišču so stanovale v preprostem stanovanju mati, hči in neka materina, že zelo stara sorodnica, — njuna teta in stara teta, — ki sta jo bili vzeli k sebi.

Hči je bila še mlada v kratkotrajnem cvetu osemnajstih let, ko so se morale po nesreči stisniti tja notri, v najbolj skriti kotiček rodbinske hiše. Ostali del dragega doma, vso živo stran, ki je zrla na ulico, so morale dati v najem tujcem, ki so jo oskrunjali, izpreminjali stare reči in uničevali spomine.

Sodna razprodaja jih je oropala razkošnega pohištva izza starih časov. Svoj nov majhen samotarski salon so opremile z malce neskladnimi predmeti, z ostanki dedov, s starinami, izkopanimi iz podstrešja in s staro šaro iz hišnih shramb.

Kmalu pa so vzljubile tudi ta toli pohleven salon, ki jih je ob zimskih večerih združeval vse tri ob istem ognju in krog iste svetilke. Dobro so se po-

čutile v njem; bil je pravi rodbinski salon in hkrati tako domač. Res je, skoraj je malce velo po samostanu, ali s preprostimi muselinastimi zastori zavešana okna so se odpirala na solnčno dvorišče, ki ga je obdajal zelo nizek zid, ves poraščen z bršljanom in vrtnicami.

In že so jele pozabljati udobnost in nekdanje razkošje, zadovoljujoč se s skromnim salonom. Nekega dne pa so jim sporočili vest, ki jih je napolnila z mračno pobitostjo: sosed bo dvignil svoje poslopje za dvoje nadstropij; pred njihovimi okni se bo dvignil zid in jim odvezal zrak, zakrival solnce...

In nobenega sredstva, joji!, da bi preprečilo to nesrečo, ki jih je kruto ranila v mnogo nežnejši kotiček duše, nego vse prejšnje premoženjske nezgode. Da bi kupile sosedovo hišo, kar bi bile v časih minulega blagostanja lahko storile, o tem ni bila niti besede. V svoji

revščinj niso mogle storiti nič drugega, kot udati se usodi.

★

Pričelo je torej rasti kamenje iz tal, plast za plastjo; z bojaznijo so zrle, kako se dviga navpik. Žalosten molk je zavladal v ozkem salonu, ki je bil od dne do dne otožnejši, čim bolj je rasel zid. Kako boleštna jim je bila misel, da jim bo ta stvar, ki je postajala čedalje višja, kmalu zagrnila pogled na sinje nebo in zlate oblake, ki so se nekdanj lomili nad nizkim, z vejevjem pokritim zidom na starem dvorišču.

V enem mesecu so zidarji dovršili delo; površina je bila gladka, iz rezanega kamna. Nato so prepleskali steno s sivkasto-belo barvo. Sliščila je mračnemu nebu v novembru, večno neprosajna, neizpremenljiva in mrtva. Naslednja poletja so vrtnice in grmiči v senci velikega zidu ozeleneli v bledikasti barvi.

V salon je še prodiralo gorko junijsko in julijsko solnce, toda zjutraj je prihajalo kasneje, zvečer se je hitreje poslavljalo; v pozni jeseni je padal somrak celo uro preje. Takoj za njim se je razlila pronicava, siva otožnost.

In čas je drvel; meseci in letni časi so tekli.

V somraku, ob jasnih večernih urah, ko so te tri ženske druga za drugo odlagale vezivo ali šivanje, je mlado dekle, kj kmalu ne bo več mlado, preden so prižgali večerno svetilko, obrnilo pogled proti zidu, ki je stal namestu nedanjega neba.

Včasih se je devojka zbog neke otožne otročjosti, ki se je je često lotevala, celo zabavala s tem, da je opazovala z nekega mesta, kako se rožne veje in vršički grmov odražajo od sivkastega ozadja prepleskanih kamnov. Trudila se je in se skušala prevariti, da je to ozadje nebo, malo nižje in bližje nebo, nego je resnično, podobno oboku, ki ponoči visi nad spačenimi sanjskimi prividi.

★

Nadejale so se, da dobe neko dedščino. O nji so se pogosto pomenkovale pri luči tam za delovno mizo in kakor bi govorile o sanjah, o vilinski bajki tako daljna se jim je zdela.

Toda, kadar jo bodo dobile, to dedščino iz Amerike, takoj kupijo sosedno hišo, pa naj stane, kar hoče. Porušile bodo novo krilo, uredile vse kakor je bilo v prejšnjih časih in vrnile svojemu

dvorišču in ljubljenim vrtnicam ob zidu nekdanjo solmčno svetlobo. Njihova edina želja na svetu, ki jih je neprestano morila, je bila, da podro ta zid.

In stara teta je tedaj rada rekla: »Dragi hčerki, daj Bog, da živim tako dolgo, da pride tisti dan!...«

★

Zelo dolgo je ni bilo, te daljne dedščine.

V teku časa je deževje zarisalo na gladki površini nekake črnikaste proge, ki so se videle žalostne, puste. Bile so kakor nejasen obris plavajoče ptice. In mlado dekle je motrilo vse to vsak dan, vsak dan...

★

Nekoč, spomladi, kj je bila zelo topla in je kljub zidni senci priklicala zgodaj rože in jih bohotala bolj kakor po navadi, se je pojavil tam zadaj na dvorišču mlad človek in posedal nekaj večerov za mizo teh žensk brez premoženja. Prišel je na potovanju mimogrede v mesto in skupni prijatelji so ga priporočili, ne brez postranske misli na ženitev. Bil je lep, imel je ponosen obraz, ki je bil zagorel od močnih morskikh vetrov...

Zdelo pa se mu je, da je dedščina preveč podobna izmišljotini; mlado dekle se mu je videlo preravno. Tudi sicer je pričela zaradi pomanjkanja svetlobe njena polt čedalje bolj bledeti.

Odpotoval je in se ni vrnil, on, ki je tu za nekaj časa predstavljal solnce, moč in življenje. In njo, ki se je videla kot njegova zaročenka, je ta odhod navdal z nemim in najglobljim občutkom smrti.

★

In leta so tekla enolično kakor brezčutne reke; preteklo jih je pet, preteklo deset, petnajst in celo dvajset. Lepota mladega dekleta brez dote se je brezplodna in prezrta polagoma izgubila; mati je dobila sive lase; stara teta je postala bolehnna, glava se ji je venomer tresla, osemdeset let je že imela na hrbtu in večno je posedala v oguljenem naslonjaču, vedno na istem mestu pri temačnem oknu. Njen častitljiv profil se je jasno odločeval od listja na dvorišču in od enotnega ozadja zidu, kjer so bile še bolj poudarjene črnikaste proge v obliki ptičev, kj jih je zarisala počasno kapljajoča voda z žlebov.

Spričo zidu, spričo neizprosnega zidu, so se postarale vse tri. In tudi vrtnice

so se postarale in grmičje, a njihova rastlinska starost je bila manj bridka in ob vsaki obnovitvi so bile kakor pomlajene.

»Ah, hčerki moji, ubogi moji hčerki,« je s svojim ubitim glasom vedno tožila teta, ki svojih stavkov ni več izgovarjala do konca, »da bi le živela še dovolj dolgo, da ...«

In koščena roka ji je z grozečo kretljivo pokazala na kameniti stvor, ki ga bo treba porušiti.

★

Bila je že mrtva kakih deset mesecev. Ostavila je strahotno praznino v malem salonu obeh samotark. Objokavati sta jo kot najdražjo babico. Slednjič pa je na prav razburljiv način dospela nekega dne dedščina. Dospela je, ko je ni nihče pričakoval.

Staro dekle, — štirideset let ji je med tem že odbilo — se je čisto pomladilo od veselja, da je prejelo v last to premoženje.

Kajpak, zdaj bosta pognali najemnike iz hiše in se nastanili v prejšnjih sobanah. Ali najraje se bosta zadrževali v malem salonu, kjer sta bivali za časa skromnega življenja; bil je zdaj res poln spominov, pa tudi solnčen bo postal čim podro jetniški zid, ki predstavlja v tem hipu samo še prazno strašilo, ki se lahko za nekaj zlatnikov poruši.

Končno so podrli zid, kakor sta čakali obe ženski dvajset mračnih, dolgih let. Zgodilo se je to v aprilu, ko so pihljale prve gorke sapice, ko so nastopili prvi dolgi večeri. Prav hitro je šlo delo izpod rok — ob trušču padajočega kamnja, med petjem delavcev, v oblakih mavčevega ometa in starega prahu.

In proti večeru drugega dne, ko je bilo vse končano in so delavci odšli, se je povrnil pokoj. Matj in hči sta sedeli spet za mizo, osupli, da se vidi vse tako razločno in da ni treba več svetilke, ko sedata k večerji. Kakor da so se na prečuden način povrnilj prejšnji časi, sta videli rožne grme na dvorišču, ki so se znova razkazovali pred nebesnim ozadjem. Toda namesto radosti, ki sta se je nadejali od tega pogleda, se je pojavilo najprej neko nerazložljivo nezadovoljstvo: preveč luči je bilo nenadoma v njunem malem salonu, neke vrste otožen blek in spoznanje neoblčajne praznine tam zunaj, neke ogromne izpremembe... Zdaj, ko se je uresničil njun sen, nista našli besed; čisto

omoteni, žrtvi naraščajoče otožnosti, sta ostali ondi brez besed, ne da bi se dotaknili pripravljene večerje. In ko sta se polagoma njuni srca še bolj stiskali, je postajalo njuno čustvo kakor strah, kot ena črnih in brezupnih žalnih tožbá, ki nam jih ostavljajo mrtveci.

Ko je mati slednjič opazila, da so se hčerine oči polagoma zameglile od solzám, in ker je ugenila neizražene misli, ki so morale biti tako zelo slične njenim, je rekla:

— »Lahko bi ga spet sezidali. Zdi se mi, da lahko poskusiva, kaj ne, da postavive novega, takega, kakršen je bil prejšnji?«

— »Tudi jaz sem mislila na to,« je odgovorila hči. »Toda, nikar, poglej: to ne bi bilo več tisto! ...«

Moj Bog! kako neki je to mogoč?: Saj je ona, prav ona ukazala, da naj se uniči ozadje znane slike, od katerega se je neko pomlad odražala lepa glava mladega moža in v teku tolikih zim častitljiv profil pokojne stare tete...

In nenadoma, ob spominu na te nejasne risarije v obliki ptičev, ki jih je ondi začrtala potrpežljivo kaplja očea deževnica, in katerih ne bo videla nikdar, nikdar več, se ji je srce namah še strašneje raztrgalo: vliše so se ji najmračnejše solze, kar jih je kdaj pretočila pred zidom, ki je bil nepopravljivo porušen.

.....

Prihodnje številke bodo obsegale zopet 32 strani. Skrbeli bomo za pestro in zanimivo vsebino. Razen prispevkov, ki smo jih napovedali že v 37. številki, bomo priobčili med drugim sledeče:

Stoletnica Matice Srpske.

Inž. Kukovec: Ljudska visoka šola na Danskem in pri nas.

Ali bomo lahko imeli lastno letalo? (Zanimiva izvajanja o napredku letalstva).

Srednjeveški upornik zoper papeštvo. (Boji med državo in cerkvijo l. 1227).

Smrt Džingis-Kana (Velika Mongolija).

Članek o slikarju Böcklinu itd.

.....

OPOMBA: Avtor članka »Med afriškimi levi« gosp. Pierre Magard namerava prirediti prihodnji mesec večmesečno ekspedicijo v Afriko. Kdor bi se zanimal za to dobi njegov naslov pri uredništvu »Življenja in sveta«.

P. V. B.

Francoščina za samouke.

Metoda jezikovnega pouka na praktični podlagi.

33

El e fut photographiée (37; ⁶) fotografirana je; bila; fotografirali so jo bili.
E e avait succombé (38; ¹⁸) podlegla je bila.

Elle était restée (38; ¹⁹) ostala je bila.
Elle avait trouvé la mort (38; ²²) našla je bila smrt.

Le chien avait déchiré (38; ²⁶) pes je bil raztrgal.

L'art¹ d'égratigner² son prochain³.

— Vous savez⁴ que Mme Durand a été mordue⁵ par une araignée⁶.

— Pas⁷ de suites⁸ fâcheuses⁹?

— Si¹⁰, l'araignée est morte¹¹.

(Matin.)

¹ (lar) m.	umetnost
² (egratigner)	[o]braskati; zbadati
³ (prochain)	bližnji
⁴ (vu-savez)	veste
savoir (savwar)	vedeti
⁵ (mordü)	ugrizn ena, pičena
⁶ (araigne)	pajek
⁷ (pas)	ne, ni
⁸ (suites) ž.	posled ce
⁹ (fâcheux) ž.	neprijetne
m. fâcheux (fašö)	
¹⁰ (si)	da, pač
[Za ni alnim vprašanjem se izrazi 'da' s 'si', za trdilnim pa z 'oui'.]	
¹¹ (mort)	mrtva.

39.

LE PRIX¹ DE LA VIE²

DIMINUE³

... A CHALON-SUR-SAONE⁴

CHALON-SUR-SAONE, 20 juillet.
— Par suite⁵ de la température⁶ pluvieuse⁷, les haricots⁸ verts⁹ sont très abondants¹⁰; aussi¹¹, ce matin, le marché¹² en gros¹³ de Chalon en¹⁴ a enregistré des stocks¹⁵ considérables¹⁶.

Les prix¹ ont aussitôt¹⁷ été abaissés¹⁸.

On vendait¹⁹ les haricots à salade²⁰ O²¹ fr. 75 le kilo, les haricots-beurre²², de O fr. 50 à O fr. 75 le ki o; les verts ordinaires²³, O fr. 50; les haricots moyens²⁴, O fr. 75; enfin²⁵, les haricots de choix²⁶ très fins²⁷, 1 fr. 50 le kilo.

¹ (pri)	cena
² (vi)	življenje
³ (diminü)	druginja
⁴ (diminuer (diminüe))	se manjša, pada
⁵ (salad-sür-son)	pojemati
⁶ (morsait)	[mesto ob reki Saône]
⁷ (température)	od posledice, zaradi
⁸ (pluvieux) ž.	temperatura; vreme
m. pluvieux (plüvjo)	dezevna
⁹ (ie-ariko)	[s soglasn. 'h] fižol
¹⁰ (ver)	zelen
¹¹ (abondä)	obiljen
¹² (osi)	tudi, za o
¹³ (marche)	trg
¹⁴ (ägro)	na debelo
¹⁵ (ä)	od njega [namreč fižola]
¹⁶ (stock)	[angl. izraz] zaloge
¹⁷ (kösid-rabl)	znatne
¹⁸ (osito)	takoj
¹⁹ (ö-teie-abese)	so bili znana
abaisser	znižati
²⁰ (ö-vöde)	prodajal, so
vendre (vädr)	prodajati, prodati
²¹ (salad) ž.	solata
²² (zé o (zero))	ničta, nič
²³ (boer) m.	sirovo maslo
²⁴ (ordiner)	navadni
²⁵ (mwäjä)	srednji
²⁶ (äfj)	slednjič, končno
²⁷ (da-wa) m.	od izbere, izbrani
(fj) m.	fini
ž. fine (fin)	fina